

Fossiele slakjes langs de Oude IJssel

Theo Giesen

In 1988 is bij Doetinchem een nieuwe brug over de Oude IJssel gereed gekomen. De brug maakt deel uit van de 'Slingerparallel' (Ettenseweg, N317) die Doetinchem met Etten verbindt en in de toekomst aangesloten zal worden op de weg van Ulft naar Dinxperlo (zie fig. 1).

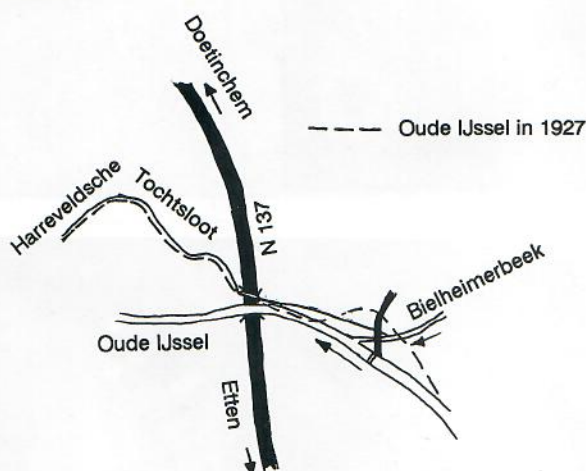

Fig. 1.
Situatiekaartje met de Oude IJssel en de Ettenseweg.

Graafwerkzaamheden

Tijdens de graafwerkzaamheden voor de fundering van de brug is een hoeveelheid veen uit de Harreveldsche Tochtsloot, die op dat punt vlak langs de Oude IJssel stroomt, tijdelijk naast de brug gestort.

De Harreveldsche Tochtsloot stroomt in een vroegere bedding van de Oude IJssel (fig. 1). In die bedding heeft zich in de loop der tijd een veenpakket afgezet dat is gevormd toen de toenmalige Oude IJsselarm van de hoofdstroom werd afgesneden, waardoor de bedding stilstaand of zeer langzaam stromend water ging voeren. Het veen is gevormd uit afgestorven waterplanten die slechts ten dele zijn vergaan. Samen met die planteresten zijn uiteraard ook allerlei dieren gestorven, en op de bodem van de Oude IJsselarm terecht gekomen. De planteresten zowel als de dieren zijn geheel of gedeeltelijk geconserveerd.

Slakkehuisjes

In het naast de brug gestorte veen zijn in 1988 vele, zeer kleine (de grotere zijn gebroken) slakkehuisjes gevon-

Eén van de slakjes uit de veenlaag in de Zumpe: *Armiger crista*. De werkelijke afmeting is 1,5 mm.

den, waarvan er een aantal zijn verzameld. De slakkehuisjes waren zeer broos en sterk verbleekt maar nog wel herkenbaar, zodat ze op naam gebracht konden worden. Het bleken waterslakjes te zijn die ook nu nog in ons land voorkomen. Uit welke tijd zouden deze slakjes stammen? Het veen heeft zich hier vermoedelijk na de laatste ijstijd afgezet, maar omdat de veenlaag niet netjes laag voor laag naar boven is gehaald, kan niets

Tabel 1.

De slakjes die in het veen van de Harreveldsche Tochtsloot zijn gevonden. De aantallen geven geen bepaalde verhouding aan.

<i>Acroloxus lacustris</i> (Kapslakje)	4 exx.
<i>Valvata piscinalis</i> (Vijverpluimdrager)	4
<i>Segmentina nitida</i>	1
<i>Anisus (Planorbis) vortex</i>	1
<i>Gyraulus (Planorbis) alba</i>	1
<i>Bithynia tentaculata</i> (Diepslakje)	16
<i>Bithynia leachi</i> (Leach's diepslakje)	3
<i>Lymnea stagnalis</i> (Gewone poelslak)	1
<i>Lymnea palustris</i> (Moeraspoelslak)	2
<i>Sphaerium corneum</i>	1
<i>Pisidium</i> soorten (diverse soorten)	

1

Tabel 2.

De slakjes die in de Zumpe bij Doetinchem op 1,3 meter diepte in een veenlaag zijn gevonden. De aantallen geven geen bepaalde verhouding aan (Det. G. van der Velde)

<i>Valvata piscinalis</i> (Vijverpluimdrager)	12 exx.
<i>Valvata cristata</i> (Platte pluimdrager)	8
<i>Valvata macrostoma</i>	1
<i>Segmentina nitida</i>	2
<i>Planorbis planorbis</i> (Schijfhorenslak)	1
<i>Armiger</i> (<i>Planorbis</i>) <i>crista</i>	1
<i>Bithynia tentaculata</i> (Diepslakje)	3
<i>Lymnea stagnalis</i> (Gewone poelslak)	2
<i>Sphaerium comeum</i>	2
<i>Pisidium</i> soorten	4

meer worden gezegd over de exacte tijd waarin het veen is gevormd. De verschillende lagen waren met de graafmachine vermengd. Normaal gesproken kan men door een analyse van het stuifmeel, dat in de veenlagen aanwezig is, vrij nauwkeurig de ouderdom van een veenlaag bepalen. Maar hoewel jammer genoeg in dit geval geen uitspraak gedaan kan worden over de tijd waaruit de slakjes stammen, is het toch interessant deze vondst te melden zodat anderen er gebruik van kunnen maken.

De slakjes en het water

De langs de N317 gevonden en op naam gebrachte slakken waren allemaal soorten die over het algemeen in stilstaand water voorkomen (zie tabel 1). Ze geven aan dat het water schoon, voedselrijk en helder moet zijn geweest. In het stilstaand tot langzaam stromend water hebben veel waterplanten gestaan.

2

Nog enkele slakjes uit de veenlaag in de Zumpe.

1. *Valvata piscinalis*
2. *Valvata cristata*
3. *Pisidium spec.*

Afmetingen:

- 1: 3,5 mm
- 2: 2,2 mm
- 3: 2 mm

3

Distelvlinder

De Zumpe

Een vergelijkbare waarneming is in 1978 gedaan in de Zumpe bij Doetinchem. In een veenpakket werden op 1,3 meter diepte in een kalkrijke laag van ca. 15 cm dikte, eveneens slakjes aangetroffen. Ook hier waren de slakkehuisjes bleek en broos. Van deze veenlaag, waarin de slakjes op 1,3 meter diepte zijn gevonden, kan wel iets worden gezegd over de ouderdom. Er is een stuifmeelanalyse gedaan van het deel van de veenlaag in de Zumpe tussen 20 en 60 cm diepte, dat is afgezet op de overgang van het Laat-Boreaal en het Vroeg-Atlantimum (omstreeks 6.000 jaar voor Chr.). Aangezien de slakjes op 1,3 meter diepte zijn gevonden, kan tenminste worden geconcludeerd dat de slakjes vóór die tijd hebben geleefd, dus vóór 6.000 jaar v. Chr. Een nauwkeurigere aanduiding is echter zonder verder onderzoek niet mogelijk.

Het uit de Harreveldsche Tochtsloot afkomstige veen, waarin de slakjes gevonden zijn. Op de voorgrond enkele van de distels waarop de vlinders zijn waargenomen.

Geaderd witje op een distelbloem.

Een hommelp op een distel.

De fossiele slakjes die in de Zumpe gevonden zijn (tabel 2), duiden eveneens op schoon, voedselrijk, helder, stilstaand tot langzaam stromend water met veel waterplanten. In die tijd bestond de Zumpe nog uit veel open water.

Vlinders

Na de graafwerkzaamheden is nog een interessant fenomeen waargenomen.

Op de vers gestorte grond uit de Harreveldsche Tochtsloot had zich een groot aantal distels gevestigd, die in juli uitbundig bloeiden. Op deze overdaad aan nectar

kwamen uiteraard allerlei insecten af. Op 19 juli 1988 zijn daar 20-25 Distelvlinders waargenomen, samen met enkele Geaderde witjes, Argusvlinders en andere vliegende insecten.

Juist op zo'n plaats, met veel bloemen, komen vlinders snel af. Intussen is alles geëgaliseerd; de 'lastige' distels zijn verdwenen. Er zijn nu boompjes geplant.

Adres van de schrijver:

Th.G. Giesen
van Roggenstraat 8,
7011 GE Gaanderen